

Римське сімейне право

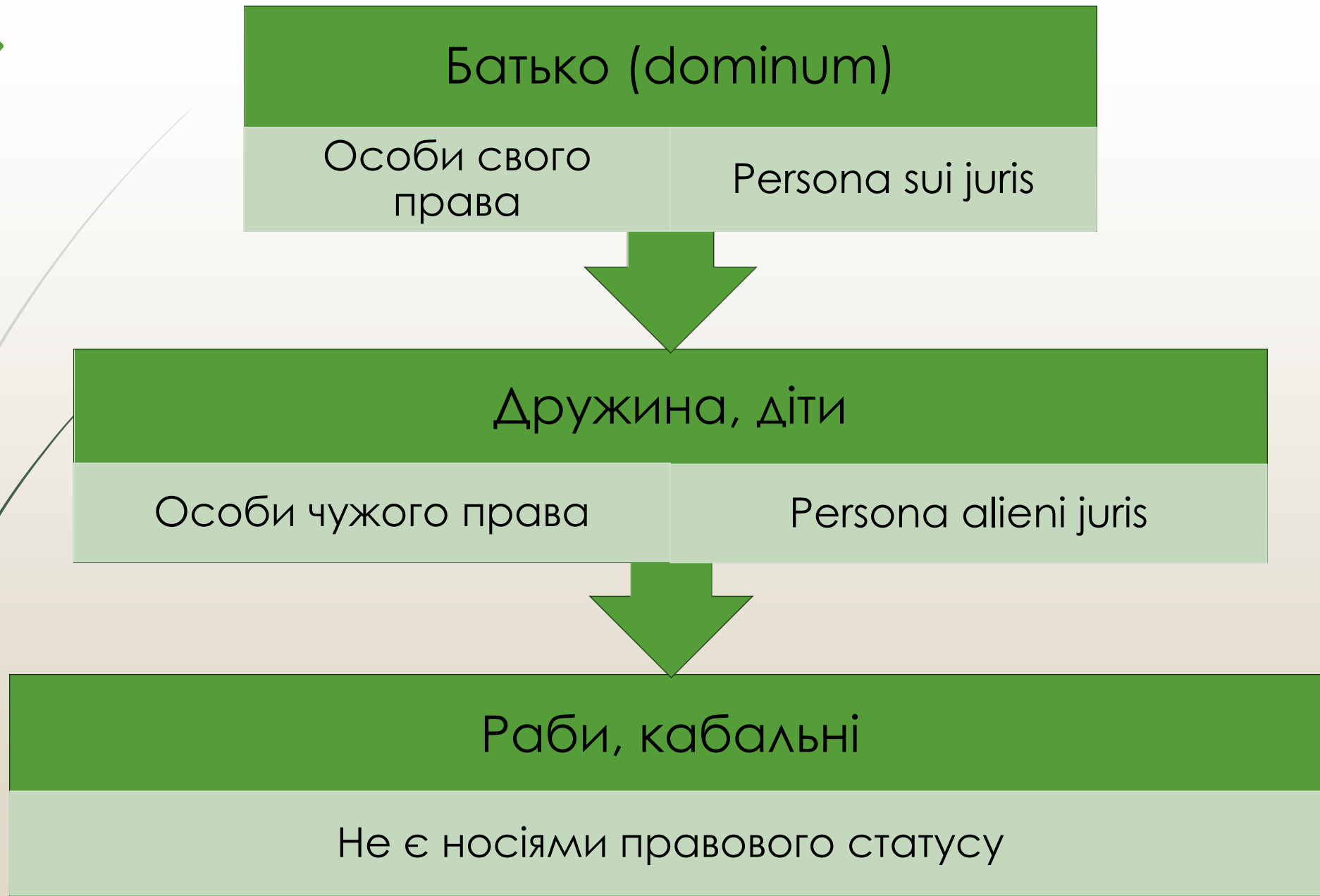

Козинець І.Г., ст. викладач кафедри ЦГПП
Сушко Ярина, студентка групи КПр-163

Сімейне право — це зібрання правових положень, які регулюють відносини у римській сім'ї, а саме: відносини між чоловіком і дружиною, відносини між батьками й дітьми, а також відносини між опікуном чи піклувальником та їх підопічними.

Структура римської сім'ї (familia)

Влада ДОМОВЛАДИКИ

НАД
ДРУЖИНОЮ

manus

НАД
ДІТЬМИ

patria
potestas

НАД
РАБАМИ

dominica
potestas

Види римської сім'ї

Агнатська

заснована на
юридичній
владі
домовладки
над дітьми,
онуками і
правнуками
по чоловічій
лінії

Когнатська

заснована на
кровному
спорідненні

Різні види споріднення

- Особа, яка вийшла з-під влади домовладки (емансипація, тобто звільнення батьком сина з-під своєї влади, або одруження доньки та її перехід у сім'ю чоловіка), втрачала агнатське споріднення з членами сім'ї, з якої походить, а тому втрачала й право спадкувати майно після смерті домовладки. Якщо домовладка мав єдину доньку, то вона втрачала право на спадщину батьківського майна після одруження. За таких умов майно переходило до інших членів роду. Така ситуація викликала масове незадоволення серед заможних громадян, що призвело в докласичний період до запровадження спадкування на основі преторського права, що ґрунтувалося на кровному спорідненні. Кровне споріднення отримало назву когнатського і поступово витіснило агнатське споріднення із суспільних відносин.

Когнатське споріднення

пряма лінія

Батько

Син

Онук

Правнук

побічна лінія

Дядько

Брат, сестра

Племінник

Види рідних братів та сестер

Брати, сестри


```
graph TD; A[Брати, сестри] --> B[Повнорідні (мають спільних батьків)]; A --> C[Неповнорідні];
```

Повнорідні
(мають спільних
батьків)

Неповнорідні

Шлюб (від слов'янського «слуб» - з'єднання з любов'ю) - історично зумовлена, санкціонована й регульована суспільством форма взаємин між чоловіком та жінкою, яка визначає їхні взаємні права та обов'язки, а також їхні права та обов'язки щодо дітей. Шлюб тісно пов'язаний з сім'єю.

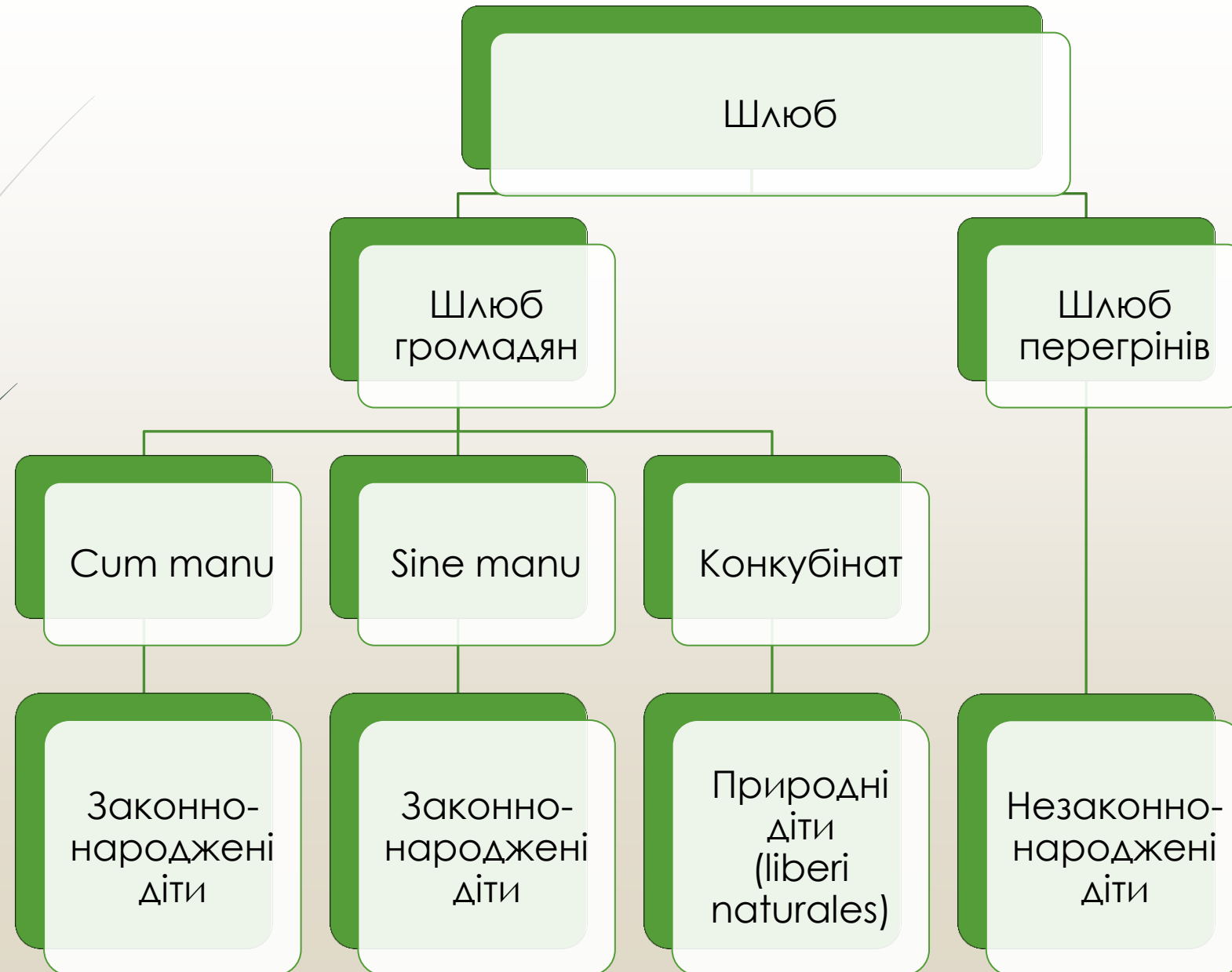

Що для римлян означав шлюб ?

- Шлюб в Стародавньому Римі вважався священним таїнством і опорою держави. Більшість шлюбів в багатих сім'ях Стародавнього Риму полягало за розрахунком, для об'єднання володінь, а також для зміцнення політичних союзів.

Види римських шлюбів

Умови укладення шлюбу:

- згода на шлюб наречених та їх домовладик;
- наявність права на шлюб (*jus conubii*);
- шлюбний вік (12 років - жінки, 14 - чоловіки);
- неперебування в іншому шлюбі;
- недопущення близького споріднення (рання республіка - до 6 коліна, пізня республіка - до 3 коліна; імперія - до 2 коліна);
- додержання року жалоби (для вдови);
- проведення заручин.

Форми укладення шлюбу cum manu:

конфедерація

Коемпція
(купівля)

Usus

релігійний
обряд

символічна
купівля-
продаж
дружини

проживання
з чоловіком
протягом
року

Підстави припинення шлюбу:

- смерть одного з подружжя;
- втрата свободи (рабство, полон) одним із подружжя;
- позбавлення громадянства;
- розірвання шлюбу.

Особливості шлюбу *cum manu*:

- ▶ дружина переходить до фамілії чоловіка;
- ▶ чоловік вправі вимагати повернення дружини від будь-яких інших осіб;
- ▶ усе майно дружини переходить до власності чоловіка;
- ▶ дружина на рівні з дітьми спадкує за чоловіком.

Особливості шлюбу sine manu:

- дружина залишається у своїй попередній фамілії;
- право представництва дружини переходить від її батька до чоловіка;
- чоловік та дружина вправі пред'являти позови один до одного;
- майно чоловіка та дружини є їх особистою власністю;
- дарування між подружжям не допускається.

Значення посагу:

- ▶ посаг передається у власність чоловіка дружиною чи її батьком;
- ▶ у випадку розлучення з ініціативи чи вини чоловіка, а також його смерті, посаг повертається дружині чи її батьку;
- ▶ у випадку розлучення з ініціативи чи вини дружини, а також її смерті, посаг залишається чоловіку;
- ▶ у випадку повернення посагу дружині, з нього може вираховуватися частка, необхідна чоловікові для утримання дітей.

Правовий режим шлюбного подарунку (donatio):

- донатій здійснюється до або під час шлюбу;
- батько чоловіка зобов'язаний передати донатій невістці;
- донатій не може відчужуватися протягом перебування у шлюбі;
- у випадку розлучення з ініціативи чи вини чоловіка, донатій переходить у власність жінки.

Права батька щодо дітей:

- ▶ право батька розпоряджатися життям і смертю дітей;
- ▶ право продажу дітей, в т.ч. і у гладіатори;
- ▶ право визнати дитину своєю;
- ▶ право ноксальної видачі сина чи дочки їх кредитору;
- ▶ право еманципації (звільнення дитини від своєї влади).

Обмеження прав домовладики на майно дітей:

Юлій Цезар

військовий пекулій не може бути витребуваний батьком, син вільно розпоряджається, в т.ч. заповідає, військовим пекулієм

Октавіан Август

до військового пекулія прирівняно цивільний пекулій

Імператор Костянтин

одержане дітьми у спадок майно матері визнається їхньою особистою власністю

Сурогати батьківської влади

Опіка
компенсація
неіснуючої дієздатності

ЩОДО ДІТЕЙ

ЩОДО ЖІНОК

ЩОДО ХВОРИХ

Піклування
компенсація
обмеженої
дієздатності

ЩОДО
марнотратників

ЩОДО П'ЯНИЦЬ

ЩОДО ХВОРИХ

Повноваження опікуна

ДІТИ ДО
7 років

- Усі угоди вчиняються опікуном

ДІТИ ДО
12 / 14 років

- Угоди вчиняються за згодою опікуна

ДІТИ ДО
25 років,
ЖІНКИ

- Опікун може оскаржити укладену підопічними угоду

Усиновлення – встановлення батьківської влади щодо чужих дітей.

Arrogatio

усиновлення особи
свого права

Adoptio

усиновлення особи
чужого права

Дякуємо, за увагу!